De Slag om de Haarlemmermeer

Gerrit en Jan Kuipers

Schrijvers: Gerrit en Jan Kuipers
Coverontwerp: Jan Kuipers
ISBN: 9789402132069
© Jan Kuipers, 2014

Inhoud

1	De Slag om de Residentie	5
2	De tegenaanval	19
3	De bezetting	28
4	The Battle of Britain	37
5	De Endlösung	46
6	Olie en levensruimte	49
7	Het verzet	54
8	De Meerboeren	64
9	Werken in Duitsland	80
10	De Jodenjacht	105
11	De spanning neemt toe	121
12	D-Day	135
13	Dolle Dinsdag	156
14	De Binnenlandse Strijdkrachten	175
15	Razzia's	197
16	Honger en kou	212
17	Hard tegen hard	222
18	De eindstrijd	244
19	De Slag om de Haarlemmermeer	266
20	Het Kennemer-bataljon	285

Geraadpleegde Literatuur 298

De Haarlemmermeerpolder is gelegen in de driehoek Leiden-Haarlem-Amsterdam. In deze kaart zijn de steden en dorpen aangegeven waarin dit verhaal zich afspeelt. Met cijfers zijn een aantal bijzondere plaatsen gemarkeerd en met een open cirkel de drie wapendroppingsvelden ('Monty', 'Wavell' en 'Ike').

Hoofdstuk 1: De Slag om de Residentie

Het begin van de oorlog

Op vrijdag ***10 mei 1940*** in alle vroegte begon voor Nederland de Tweede Wereldoorlog. Om 4 uur 's nachts was het *X-Zeit*, het Duitse aanvalstijdstip. Duitse troepen overschreden in het oosten de Nederlandse grens, ondanks Hitler's toezeggingen dat de neutraliteit van Nederland zou worden eerbiedigd. Terwijl de Duitse landmacht de grens passeerde vlogen honderden jagers, bommenwerpers en transportvliegtuigen van de *Luftwaffe* Nederland binnen, met als doel Rotterdam en Den Haag te bezetten.
De mensen in Zuid-Holland werden gewekt door het geronk van de overvliegende vliegtuigen. Ze lagen rustig in hun bedstee, en in-éne begonnen de beddenplanken te schudden. Daarna klonk het oorverdovende lawaai. Iedereen was vroeg wakker die dag, en iedereen stond verbaasd naar de nachtelijke hemel te staren, om iets te zien van die honderden vreemde toestellen die over kwamen zetten. Jongens klommen in de kerktorens om het beter te kunnen zien. En wat later hoorden ze zware klappen, afkomstig van de bombardementen die de Duitsers op de verschillende vliegvelden in de omgeving uitvoerden.

Den Haag was een belangrijk doelwit van de Duitse luchtaanval, omdat de koningin, de regering en het opperbevel van het Nederlandse leger daar gevestigd waren. De aanval zou beginnen met luchtlandingen van grote groepen Duitsers op drie om de residentie liggende vliegvelden: Ypenburg, Valkenburg en het hulpvliegveld Ockenburg. Vandaaruit zou de opmars naar Den Haag beginnen.
Voor het eerst in de geschiedenis zou een compleet leger uit de lucht landen - in Vesting Holland! Hitler's luchtleger bestond uit transportvliegtuigen (*Junkers-Ju-52*) die op Ypenburg en Valkenburg zouden neerstrijken en daar troepen afzetten, én de grote verrassing: valschermjagers (parachutisten) die achter de vijandelijke linies zouden worden neergelaten om daar sabotage te plegen en verwarring te stichten. Na de bezetting van Den Haag zou generaal Graf von Sponeck, voorzien van een bos bloemen, naar koningin Wilhelmina gaan om haar te bewegen het verzet te laten staken. Alle nabijgelegen vliegvelden, zoals Schiphol en Bergen (bij Alkmaar), werden zwaar gebombardeerd om de Nederlanders te beletten om vandaaruit de residentie te hulp te schieten.

Schiphol

Piet van Veen (20 jaar) uit Leimuiden was op 1 februari 1939 ingedeeld bij de luchtmacht. Iets om trots op te wezen. Hij bevond zich in de vroege morgen van 10 mei

op Schiphol in de zgn. Bomva-hangar (Bombardeer- Vliegtuig Afdeling, je had ook een Java: de Jacht-Vliegtuig Afdeling), en hij maakte het bombardement op het vliegveld aan den lijve mee. Hij schrijft, "Wij gingen plat op de grond liggen, net toen de eerste bommen op de hangar neerkwamen. Die bommen veroorzaakten natuurlijk veel paniek. Dat was nog niet eens het ergste, het schieten, wat onophoudelijk vanuit de vliegtuigen op ons neer kwam was om gek van te worden. We lagen enkele meters van die ijzeren deuren af, maar daar zag je de kogels zo doorheen fluiten. Je wist niet hoe je jezelf zo klein mogelijk moest maken. Toen het even wat minder was met het bommen gooien en de beschietingen, zei ik tegen de anderen, 'Laten we maken dat we buiten komen, dan kunnen we zien wat er gebeurt.' Tussen de stofwolken door kwamen we buiten, net toen er weer een aantal vliegtuigen aankwam. Ze gingen zo abnormaal laag, het leek wel alsof ze kwamen kijken wat ze in elkaar gegooid hadden. Uit een toestel zagen wij wat bommen naar beneden komen, die zo ongeveer recht op ons af kwamen. Het is maar een moment of wat, dat je de tijd hebt om je te realiseren, dat je de dood op je af ziet komen. Ons geluk was, dat de bommen precies achter elkaar in de tochtsloot (brede afwateringssloot), die achter de hangar lag, terecht kwamen. Wij waren plat op de grond gaan liggen. De bagger uit de sloot vloog meters hoog de lucht in en wij waren gelijk veranderd in modderfiguren. De modder was door de explosies zover omhoog gekomen, dat er als het ware een dam was ontstaan. Half wegzakkend in die blubber wisten we toch de andere kant van de sloot te bereiken. Nu konden we rennend door het land om ons vege lijf te redden. Door de enorme dreun van de ontploffing waren we helemaal doof geworden. Toen er weer een aantal vliegtuigen aankwam, gingen we plat in de slootkant liggen, ons zo klein mogelijk houdend, om de kogels die op je afgevuurd werden te ontlopen. De ene Stuka na de andere dook daar naar beneden. Eén van onze jongens die aan de verkeerde kant van de sloot, en daardoor in het schootsveld, lag kwam daarbij helaas om het leven. We gingen door het land in de richting van de Ringvaart, waar we dekking zochten achter de kleine dijkverhoging die toendertijd rond de Haarlemmermeer bestond.
Van hieruit zagen we hoe mensen die met kinderen op de armen uit de huizen waren gevlucht, ook door de schoften vanuit de vliegtuigen werden beschoten. Juist door dit mee te maken en met eigen ogen gezien te hebben, verafschuwde ik van deze tijd af het *Herrenvolk*."

Schiphol was in een vuurzee veranderd. Alles stond in brand en lag in puin. Terwijl de bommen nog vielen reed met rinkelende bel een motorspuit van de Amsterdamse brandweer het veld op. Onverschrokken begonnen de brandweerlieden één van de grote hangars te blussen die in lichterlaaie stond. Ze moesten hun bluswerk staken toen een bom vlakbij neerkwam en een aantal van hen dodelijk werd getroffen door bomscherven.
Die moffen wisten precies waar ze op moesten mikken, maar erg precies waren bombardementen in die tijd niet. Veel woonhuizen in de directe omgeving, langs de Ringdijk en de Nieuwe Meerdijk, werden met de grond gelijk gemaakt. De granaten schoven zo de huizen in, de ravage was enorm. Zoals bij de familie Splinter aan het Schinkeldijkje. Ze vluchtten het huis uit en zochten een goed heenkomen toen de eerste

bommen vielen. De zestigjarige knecht van de familie, Willem van 't Zelfde, vond de dood toen hij werd bedolven onder de instortende hoeve. Mevrouw Splinter hield haar negen maanden oude baby, met de hand het hoofdje beschermend, in de armen. Een rondvliegende scherf had haar hand ernstig gewond en de baby in het hoofd getroffen. Bloed sijpelde op haar kleren. Pas veel later ontdekte ze dat haar kind dood was. Ook andere kinderen raakten licht gewond, en een vriendin van mevr. Splinter, die daar logeerde, verloor één van haar onderarmen.

Oude Wetering

Een ander doel van de Duitse jagers waren de watervliegtuigen bij het zwembad 'De Brasem' (het watersportcentrum van Ad Zeegers) aan het Braassemermeer bij Oude Wetering. Tijdens de mobilisatie had de Marine Luchtvaartdienst haar splinternieuwe watervliegtuigen van de Mok, een baai in het zuiden van Texel, uit strategische overwegingen verplaatst naar zoetwatermeren in Holland, namelijk: het Braassemermeer en de Westeinderplassen. Bij Oude Wetering lagen de R-1 t/m R-5, vijf watervliegtuigen van het type Fokker TVIII-W (de T stond voor torpedo en de W voor watervliegtuig). De R-6 t/m R-10 lagen in Kudelstaart in een grote loods aan de Westeinderplassen.
Alleen de R-1, R-2 en R-3 waren die dag op de watervliegtuigbasis bij de Braassem aanwezig. Enkele burgerwachten ging er onder leiding van veldwachter Piet van der Velden naartoe om te helpen de vliegtuigen in veiligheid te brengen. De toestellen werden over de Braassem versleept naar de Zuiderhem. Maar op zeker moment kwam er een Duits *Messerschmitt*-vliegtuig overvliegen die de toestellen begon te beschieten. Een van de watervliegtuigen steeg op en zorgde er voor dat hij, met die *Messerschmitt* op z'n hielen, langs het militaire terrein bij het zwembad vloog. Daar was veldwachter Piet van der Velden achter de luchtdoelmitrailleur gekropen en hij begon de Duitse jager te beschieten. En al was hij dan niet geoefend, het was wel meteen raak. Het Duitse toestel kreeg de volle laag, en stortte neer bij Abbenes in de Haarlemmermeerpolder. De piloot was boven de Braassem al uit het vliegtuig gesprongen. Hij werd gevangen genomen en is later via de haven van IJmuiden naar Engeland afgevoerd.
Van der Velden kwam enthousiast aan burgemeester Peek vertellen wat er gebeurd was. Maar Peek begreep direct dat de veldwachter zijn enthousiasme maar beter voor zich kon houden. Hij zei, "Binnenkort kan onze militaire weerstand gebroken zijn en je weet toch wel dat burgers die op een vijandelijk leger schieten met de kogel bestraft worden." Er zat niets anders op dan het gebeuren maar te verzwijgen. Wie er op het vliegtuig geschoten heeft is een goed bewaard geheim gebleven, en dat is maar goed ook. Zulk soort dingen kon je tijdens de bezetting maar beter niet weten.

Om 8:00 uur stegen de R-1 en de R-3 op van het Braassemermeer met als opdracht enkele ministers op te pikken in Scheveningen en naar Engeland te helpen ontkomen. Het was een hachelijke operatie, want de vliegtuigen werden voortdurend bestookt door

Stuka's en *Messerschmidt's*, die in horden boven hen in de hemel hingen. Alleen de R-3 wist Scheveningen te bereiken, waar het Minister van Kleffens van Buitenlandse Zaken met z'n vrouw, en minister Welter van Koloniën, oppikte en deze naar Engeland vloog. Officiervlieger J. van Loon (uit Tilburg) wist het gezelschap veilig naar Brighton te brengen, ondanks beschietingen door een Duitse jager, waarbij de benzinetank werd geraakt. Honderden Britse badgasten keken verbaasd op toen het gezelschap daar zomaar ineens vanaf de zee aan kwam dobberen.

Ypenburg

De verdediging op vliegveld Ypenburg was niet indrukwekkend. Men rekende niet op een massale Duitse aanval, eerder op saboteurs en spionnen die uit Den Haag het vliegveld zouden kunnen binnendringen. Het Nederlandse leger in die tijd was niet veel. Het was een lachertje, door de ver doorgevoerde bezuinigingswoede van de voorgaande jaren. Er stond op Ypenburg een aantal zeer verouderde jachtvliegtuigen en bommenwerpers die totaal ongeschikt waren voor hun taak. Ook het luchtdoelgeschut was gebrekkig, het bestond uit sterk antieke mitrailleurs. Het vliegveld werd bewaakt door het 3e Bataljon Grenadiers bestaande uit 3 compagniën (in totaal 650 man) en zes verouderde lichte pantserwagens (22 man).

De luchtlandingen bij Den Haag kwamen als een volslagen verrassing. Midden in de nacht, even voor vier uur, naderden grote aantallen vreemde grijze vliegtuigen vanaf de Noordzee. Dat waren Duitse toestellen die over Nederland heen waren gevlogen en op de Noordzee waren gedraaid. Enkele ogenblikken later brak de hel los. Zware Duitse *Heinkel*-bommenwerpers begonnen in meerdere golven het vliegveld te bombarderen om de verdediging van het vliegveld uit te schakelen. Met oorverdovende explosies kwamen de torpedovormige bommen op de grond. De luchtdoelmitrailleurs van Ypenburg begonnen te vuren, en ook de luchtdoelartillerie bij het Hof van Delft en in de Broekpolder. Luchtalarmsirenes loeiden en de Nederlandse luchtafweer vuurde met al zijn krachten op de grootste luchtarmada die ooit was aanschouwd. De roodgloeiende projectielen van de 2 cm kanonnen gingen als vuurwerk de lucht in. De Duitse toestellen daalden met gillende motoren, als arenden die zich op hun prooi stortten, dwars door de uiteenspattende granaten en wolkjes heen. Het werd een heksenketel. De slag om de residentie was begonnen.
Joop Kuipers uit Roelofarendsveen zat bij het 1e Eskadron Pantserwagens. Er was veel veranderd bij de cavalerie: in z'n diensttijd in 1935 had Joop nog geleerd paard te rijden, nu zat 'ie in een voertuig met een kanonnetje erop. Zo'n M38 pantserwagen werd bemand door vier soldaten. Joop was de schutter, z'n slapie Jan Querreveld uit Zeeland was de chauffeur, korporaal Cools was de richter, en korporaal Mommaas was hun wagencommandant. De zes pantserwagens hadden nog net tijd genoeg om zich een eind van elkaar naast de gebouwen en hangars op te stellen, voordat de bommen omlaag kwamen suisen. Joop werd bijna doof van het gebulder. Om hem heen scheurde de aarde

open als de krater van een vulkaan, en zwarte fonteinen spoten omhoog. Boven zijn hoofd waren Nederlandse en Duitse jagers in woeste luchtgevechten verwikkeld.
Twee pantserwagens werden al snel buiten gevecht gesteld. Joop zag de soldaten eruit klimmen, maar ze werden vrijwel direct geraakt door een tweede voltreffer. Om hen heen zagen ze hun kameraden vallen, soms afgrijselijk gewond. Joop viel haast flauw van schrik. Op zoiets kun je je eenvoudig niet voorbereiden.

Daar vlakbij commandeerde vaandrig van Benthem één van de twee secties op het zuidwestelijk front. Hij schreef later, "De soldaten van de vliegdienst snelden naar hun schuilplaats. Een van hen zei, 'Vaandrig, daar valt een bom'. Ik antwoordde, 'Ja, jongen!', maar ik had de woorden nog niet uitgesproken of hij werd door een grote scherf als het ware doormidden gespleten, terwijl ik zelf ettelijke meters werd weggeslingerd. Bij de aanblik van het sneuvelen van de soldaat kwam er zo'n verandering in mij dat het mij niets meer kon schelen. Ik voelde dat ik de vuurdoop goed had doorstaan."
Een aantal Nederlandse vliegtuigen slaagde er in, temidden van de chaos op te stijgen. Alleen acht Fokker D-21-jagers bleken door hun wendbaarheid partij te zijn voor de moderne Duitse vliegtuigen. Als woedende horzels tolden ze rond de snelle en beter bewapende *Messerschmitts*. Zij wisten meerdere Duitse vliegtuigen neer te halen. Maar de overmacht was te groot om dit lang vol te houden, en er was al snel munitie- en benzinegebrek. Drie Fokkers stortten neer door vijandelijk vuur, nadat ze hun mitrailleurs hadden leeggeschoten. De anderen maakten noodlandingen, waarna ze door aanvallen uit de lucht beschadigd werden.
Van Benthem schrijft, "Het bombardement duurde tot ongeveer 5 uur in de morgen. Met tussenpozen keerden de Duitse vliegtuigen terug en in totaal lieten ze zo'n driehonderd bommen vallen. Na het bombardement kwamen de jagers ons met mitrailleurs bestoken in de open loopgraaf. Eerst kwamen ze van de noordoostzijde op ons af. Het resultaat was echter nihil, daar we met z'n allen tegen de rechterzijde van de loopgraaf gingen liggen. Daarna kwamen ze van de richting zuidoost naar noordwest, dus in de lengterichting van de loopgraaf. Ik gaf toen bevel deze zo snel mogelijk te verlaten en opzij in de sloot of ernaast te gaan liggen. Het bevel werd onmiddellijk opgevolgd en dat is ons geluk geweest. Een van de mannen aarzelde te lang; we vonden hem later dood terug, zijn hoofd doorzeefd met kogels."
Op de pantserwagen waren de mannen koortsachtig in de weer met het kanon. Toen ze daar eenmaal mee bezig waren, was er een wonderlijke rust over Joop gekomen. Z'n militaire training had het overgenomen, en de angst en verwarring waren verdwenen. Ze werkten nu samen als een goed-geöliede machine. Laden, richten, vuren. Laden, richten, vuren. Keer op keer. Maar het had geen effect, die Duitse jagers zwenkten en zwaaiden als vleermuizen. Nu waren ze vooral kwaad en gefrustreerd dat het maar niet lukken wilde om die ellendelingen uit de lucht te halen.

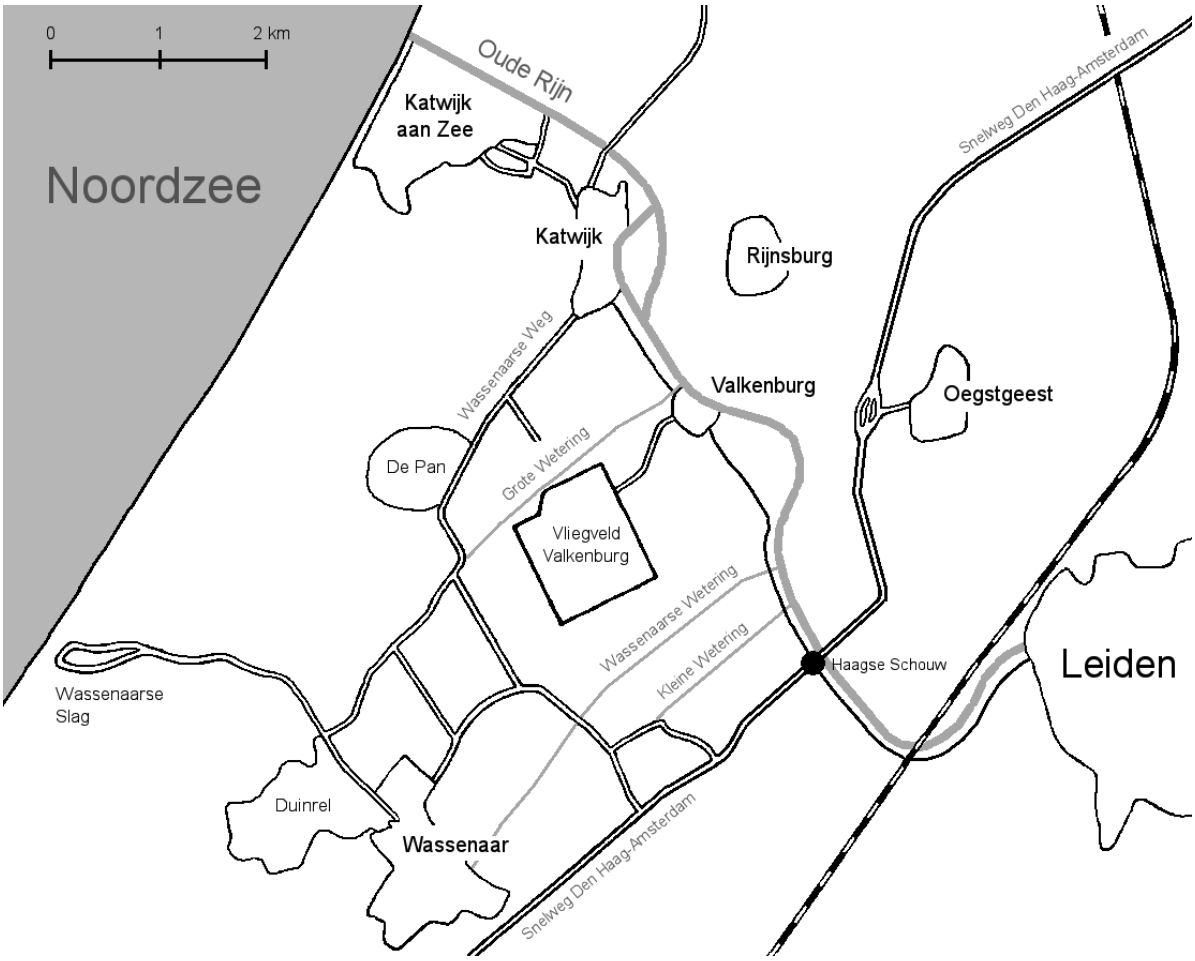

Vliegveld Valkenburg en omgeving

Valkenburg

Jan Huigsloot uit Roelofarendsveen en zijn maat Piet Bouwmeester uit Nieuwe Wetering lagen sinds 20 april op vliegveld Valkenburg, en ook Piet's zwager Adriaan van Es uit Stompwijk was daarbij. Ze zaten bij 3-4RI (het 3e bataljon van het 4e Regiment Infanterie). 4RI was 'slechts' een gewoon nummerregiment, dat voornamelijk bestond uit boerenpummels van het platteland, en daar werd vanuit de garderegimenten nogal neerbuigend op neergekeken - zij hadden 4RI de bijnaam 'Het Vuile Vier' gegeven. Jan en z'n maten waren heel gewoon bij de infanterie terecht gekomen. Zij waren zandhazen, en hun werk tijdens de mobilisatie had voornamelijk bestaan uit lopen en exerceren. Verder

groeven ze putten, bouwden versterkingen, mopperden veel (zoals een goed Nederlands soldaat betaamt) en zongen van 'Rats, kuch en bonen' en van 'Blonde Mientje met haar hart van prikkeldraad'.
Eén van de eerste commando's die ze hadden leren gehoorzamen was 'Presenteer schop!' want er waren niet genoeg geweren om iedereen te voorzien. Ze waren nog maar net 6 weken rekruut toen de oorlog uitbrak.

Het tussen Katwijk en Wassenaar gelegen vliegveld Valkenburg, genoemd naar het vlakbij gelegen dorpje aan de Oude Rijn, was nog in aanleg: nog niet alle hangars waren gebouwd en de grasmatten waren nog niet sterk genoeg om toestellen te kunnen dragen. Er waren dan ook geen vliegtuigen op het terrein aanwezig.
Op die fatale vroege ochtend verschenen vliegtuigen boven Noordwijk en Katwijk en rond kwart over 4 ontploften de eerste bommen in de omgeving van de hangars. Tegen zo'n aanval vanuit de lucht stonden ze machteloos, want luchtdoelgeschut was niet aanwezig. Er brak paniek uit, en de Nederlandse soldaten vluchtten over de Grote Watering naar de kleiwallen aan de noordzijde. Daar waren schuttersputjes. Maar het tweede bombardement was juist op deze kleiwallen gericht en de manschappen vluchtten hals over kop via sloten en greppels naar de omringende weilanden. Kort na de bomaanvallen sprongen Duitse valschermjagers (parachutisten) uit, ruim 1000 militairen, in drie groepen boven en naast het vliegveld. De Nederlanders wisten niet wat ze zagen, ze hadden nog nooit parachutisten gezien. Ze waren ver in de meerderheid, maar de elf mitrailleursposten, die langs de vliegveldrand in stelling lagen, openden direct het vuur. De valschermjagers die op het vliegveld terecht kwamen hadden niet veel kans om te overleven, ze leden ernstige verliezen. Maar ondertussen landden de eerste transporttoestellen. Het ene echelon na het andere streek neer, in totaal 52 *Junkers*. Het toestel kon 16 tot 20 bewapende militairen vervoeren, en met enkele geringe voorzieningen was het ook geschikt voor het overbrengen van een stuk geschut met bediening, zware infanteriewapens en motorrijwielen. Als trekkracht voor het geschut en de munitiekarren dienden kleine Haflinger-paarden die met speciale buikbanden in het toestel waren opgehangen.
De vliegtuigen zakten tot hun assen weg in de drassige veenbodem en zagen geen kans meer om op te stijgen. Maar honderden Duitse soldaten kwamen uit die toestellen tevoorschijn, en ze kwamen meteen in actie. Naar alle zijden schietend verspreidden zij zich over het vliegveld. De verdedigers boden heftig weerstand, maar de goed bewapende en getrainde Duitse soldaten maakten korte metten met hen. Ze hadden de steun van hun jachtvliegtuigen die steeds maar weer bleven neerduiken om de Nederlandse stellingen te bestoken.
Een van de Nederlandse soldaten zei later, "Wat moesten wij vechten met zo'n geweer? Zeven schoten in de 5 minuten als je tenminste niet in de duinen zat want een paar korreltjes zand in de loop en je was er mee klaar. En dat tegen die Duitsers met hun korte lichte mitrailleurs, ik denk van wel 500 schoten in een minuut. Hopeloos. Het is verschrikkelijk als je voor zo'n overmacht komt te staan, geen pantserwagens, kanonnen, vliegtuigen of mitrailleurs, wel een bajonet die je op je geweer moest zetten en dan naar

de vijand lopen om te prikken. Wie zou het winnen, die met de mitrailleur of die met de bajonet?"
De overmacht was te groot, post na post werd door de vijand opgerold en tegen half 7 's morgens was vliegveld Valkenburg in Duitse handen. De Duitse infanterie rukte direct naar alle zijden op om het gebied langs de Oude Rijn tussen Katwijk en Leiden te bezetten. In het zuid-westen werd de verkeersbrug over de Oude Rijn bij de Haagse Schouw bezet, dit was een belangrijk sleutelpunt, waarmee de hoofdweg Amsterdam-Den Haag werd afgesneden, zodat Nederlandse troepen uit het noorden de residentie niet te hulp zouden kunnen schieten. Noordelijk werd het dorpje Valkenburg ingenomen en doorgestoten over de weg naar Katwijk-binnen tot de daar aanwezige rivierbruggen. Ook de Maaldrift, de Wassenaarseslag en het strand tot dichtbij Katwijk waren al snel in Duitse handen.

De eerste tegenaanval op Valkenburg werd rond kwart voor zes ingezet door majoor J. Mallinckrodt, de bataljonscommandant van 3-4RI. Van zijn bataljon waren in de eerste chaotische uren veel soldaten door de Duitsers gedood of krijgsgevangen gemaakt. Mallinckrodt liet het restant van zijn mannen verzamelen in Katwijk aan de Rijn. Het was de tweede compagnie (2-3-4RI), de restanten van de mitrailleurcompagnie met 9 stuks zware mitrailleurs en een kleine afdeling van het II-depot-infanterie. Mallinckrodt was vastbesloten hoe dan ook een tegenaanval in te zetten en had al een idee hoe dat te doen. Met korte driftige gebaren zei hij luid, "Mannen, het vliegveld is aangevallen door bommenwerpers. Parachutisten zijn nu bezig te landen. Vooruit, er op af! Het gaat om de levens van je kameraden!"
In looppas ging de troep op weg. De sectie van Jan Huigsloot, Adriaan van Es, Piet Bouwmeester en z'n slapie Henk Broer (uit Sassenheim) werd aangevoerd door luitenant Van Kessel. Dicht bij elkaar renden ze voort, het zweet gutste in straaltjes langs hun gezicht. Er werd weinig gesproken, alleen Mallinckrodt schreeuwde zo nu en dan als het tempo dreigde te verslappen. Ze naderden het vliegveld, onafgebroken klonk nu het gedaver van vliegmachines, mitrailleurs ratelden en kleine witte stippen zweefden door de lucht. Verderop was het een hels spektakel van inslaande bommen en duikvluchten van de vijandelijke gevechtsvliegtuigen.
Aan de Wassenaarseweg kwam een oud moedertje aan de deur van één van de woonhuizen, ze riep, "Jongens, doe je best hoor, jaag ze maar weg!"
Piet Bouwmeester riep haar toe, "Ga naar binnen, gek mens!"
Bij de laatste huizenrij werd halt gehouden. De mitrailleurs gingen in stelling en begonnen de neerkomende parachutisten onder vuur te nemen. Soldaat Ben Collignon (uit Schiedam) schrijft, "Op een paar ransels breng ik mijn wapen in stelling. De trommel vast, de spangreep aanhalen en dan ratelen! De kogels zoeken naar hun buit. Ik probeer de uitwerking waar te nemen, één van de figuurtjes in de lucht zwaait als een dolle met zijn armen. Ik krijg een akelig gevoel van binnen: is dat mijn werk?"

De sectie van Van Kessel rukte intussen op langs de Wassenaarse weg, terwijl boven hen een waar luchtgevecht plaatsvond. Ze stuitten op een brede dwarssloot (de Kleine

Watering). Daarin lag een vlet en onder dekking daarvan wisten ze ongedeerd de overkant te bereiken naar een hooimijt vlak in de buurt. Omzichtig ging het verder, van dekking naar dekking. Zo naderden ze steeds dichter de brug over de Grote Watering. Een tiental meters ten zuiden van de brug vlakbij het vliegveld stond een heistelling. Daar zat de vijand. Van Kessel ging vooruit om de Grote Watering te verkennen.
Plotseling stond er een man voor z'n neus met opgeheven handen.
Gaf de vijand zich over? Van Kessel riep, "*Kommen Sie nach her!*"
Maar de man riep, "Nee, u moet zich overgeven, u kunt niet meer terug!" Het bleek de Nederlandse korporaal Van Veen te zijn die door de Duitsers was gevangen genomen, en nu de Grote Watering moest oversteken om precies uit te gaan leggen wat de Duitsers wilden. Maar toen hij dichtbij gekomen was greep Van Kessel hem plotseling bij zijn jas en trok hem naast zich in de modder, veilig voor de kogels die onmiddellijk daarop insloegen, enkele centimeters naast hun hoofden. Van Veen vertelde dat daar vijf Duitsers zaten met drie mitrailleurs.
Zo lagen ze daar enige tijd, tot er een ordonnans kwam aankruipen met het bevel dat de sectie zich moest terugtrekken. Volgens de regelen der kunst trokken ze terug. Ze gingen linea recta richting de watertoren. Onderweg kwam plotseling een *Junker* laag overvliegen. Ze schoten hun geweren leeg op die kist. En met succes, want het zwenkte af en moest landen. De mannen juichten alsof ze de oorlog al gewonnen hadden, maar een neerduikend Duits jachtvliegtuig bracht hen meteen weer op andere gedachten. De verdere aftocht door de duinen was chaotisch. De Duitsers konden achter elke heuvel opduiken en ze beschikten over die handige stokhandgranaten voorzien van zo'n steel, waarmee ze onwijs ver konden gooien.
Soldaat J. de Boer uit Noordwijk vertelt, "Het zal ongeveer kwart voor zes in de morgen zijn geweest, toen we plotseling met de vijand van aangezicht tot aangezicht stonden. Enkele Duitse posten waren ons genaderd en bestookten ons vanaf een 30 meter afstand. De kring van Duitsers om ons werd al nauwer en nauwer en tenslotte bleken ze op zo'n afstand te zijn genaderd, dat ze met handgranaten begonnen te werken. Eén zo'n handgranaat kwam plotseling aanzeilen, en het resultaat was beroerd. Frans Gödde (uit Schiedam), werd geraakt en stierf na enkele minuten. Er waren verschillende gewonden, onder andere Leen Fije, Jan Fransen en Adriaan van Es. Onze lichte mitrailleur knalde ongestoord verder. Waarlijk, Giel van der Helm wist van geen verslagenheid of vermoeidheid en vuurde de ene trommel na de andere af. Aan hem is het te danken dat we er levend zijn afgekomen want door zijn doorlopend vuren wist hij de vijand het zwijgen op te leggen." Ook soldaat De Boer kreeg een kogel in zijn arm en werd door een aantal granaatsplinters getroffen. Na het gevecht telde de groep één dode en 14 gewonden.
De Nederlandse tegenaanval was mislukt. Commandant Mallinckrodt had geleerd dat hij meer mensen en sterkere wapens nodig had om de vijand van het vliegveld te verdrijven. Hij blies de aftocht. Op de duinrand ten westen van de Wassenaarseweg kwam de compagnie opnieuw in stelling, gehavend maar in goede orde. Daar werd stand gehouden en de gewonden werden provisorisch verzorgd.

Ockenburg

Ook de aanval op het derde vliegveld, Ockenburg ten zuiden van Den Haag, verliep volgens plan. Het begon met een beschieting door Duitse jagers en het neerlaten van parachutisten in het duinterrein, gevolgd door een echelon van 26 transportvliegtuigen op het vliegveld zelf. Honderden met automatische wapens uitgeruste Duitsers stortten zich onder luid '*Sieg Heil!*' geroep op de bewakingscompagnie. Alles bij elkaar bestond de verdediging van Ockenburg uit 96 man. Ze beschikten niet over enige luchtafweer. Maar de Nederlandse rekruten boden verwoed tegenstand en ze wisten de vijand zware verliezen toe te brengen. Hun commandant kapitein Pieter Boot bleef - het vuur trotserend - met woord en voorbeeld zijn mannen aanmoedigen en aansporen om tot het uiterste stand te houden. De Nederlanders hadden al snel vele gesneuvelden en gewonden te betreuren en ze werden teruggedreven achter het walletje bij de ingang van het vliegveld waar een hevig vuurgevecht ontstond met de Duitse luchtlandingstroepen. De zich als razenden werende rekruten werden nu aan alle kanten omringd door Duitse soldaten, en kapitein Boot werd dodelijk getroffen. De Nederlandse stelling werd met handgranaten bestookt. Met ware doodsverachting werden de in de nabijheid vallende handgranaten snel opgeraapt en weer teruggegooid, maar dit was tenslotte niet langer vol te houden. Een aantal officieren werd getroffen en de rest van de verdedigiers werd tenslotte uitgeschakeld. Pas na een gevecht van uren hadden de Duitsers, ondanks hun grote overwicht in aantal en bewapening, de 96 rekruten eindelijk buiten gevecht weten te stellen.
De verdedigers van Ockenburg hadden een zware prijs betaald, maar hun heroïsche weerstand van twee uur tegen een gigantische overmacht aan modern bewapende Duitse troepen was net voldoende om de verdedigers van Den Haag de gelegenheid te geven versterkingen naar de zuidrand van de stad te sturen.

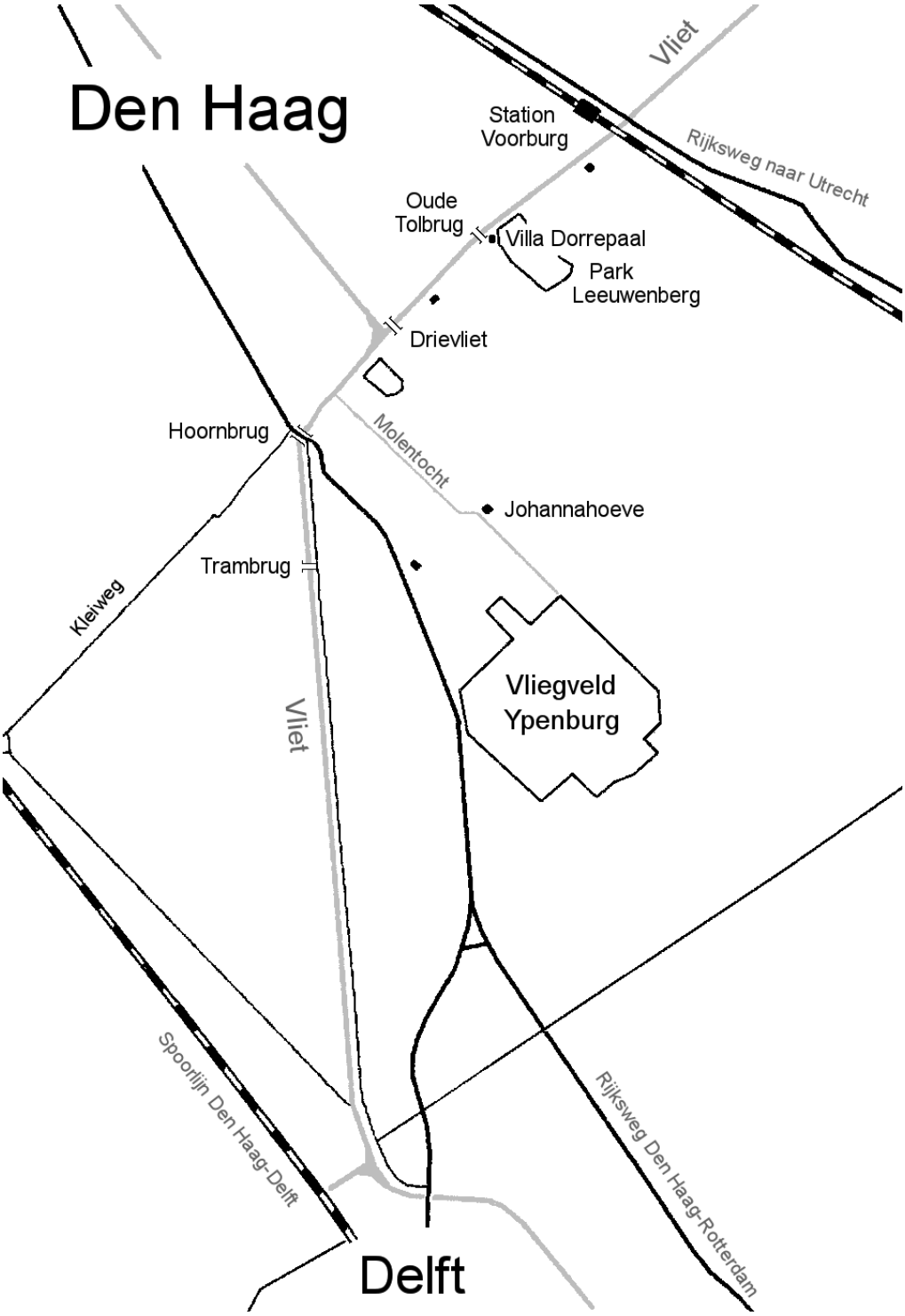
Den Haag
Vliet
Station
Voorburg
Rijksweg naar Utrecht
Oude
Tolbrug
Villa Dorrepaal
Park
Leeuwenberg
Drievliet
Hoornbrug
Molentocht
Johannahoeve
Trambrug
Kleiweg
Vliet
Vliegveld
Ypenburg
Spoorlijn Den Haag-Delft
Rijksweg Den Haag-Rotterdam
Delft

Ypenburg

Op vliegveld Ypenburg hadden de duikvluchten van de Duitse jagers ongeveer een half uur geduurd, waarna er een plotselinge periode van rust kwam. De verdedigers maakten van de korte gevechtspauze gebruik om hun stellingen weer op te zoeken. De loopgraven werden weer bezet, ze waren bezaaid met lood en kogels. Toen kregen ze opnieuw bezoek. Rond half 6 begon het eerste echalon transportvliegtuigen neer te strijken. Ze rekenden er blijkbaar op dat de Nederlandse verdediging compleet uitgeschakeld zou zijn na het zware bombardement en de beschietingen. Maar dat was een vergissing. De transportschepen draaiden een rondje en streken tegen de wind in op het vliegveld neer.
Joop Kuipers riep, "*Junkers*? Maar dat zijn toch transportschepen?"
"Ja," zei Cools. "Moet je die verdomde gekken nou toch zien. Die kisten schieten we zo uit de lucht!"
Die *Junkers* waren groot en log, die waren zo langzaam - een gemakkelijk doelwit. Dit was de kans voor alle batterijen. Ze konden bijna niet geloven wat er nu gebeurde.
De eerste die boven de landingsbanen verscheen werd meteen met een moordend vuur ontvangen. De mitrailleurs ratelden onafgebroken. Elk schot was raak. Je zag de lichtspoorstralen zich dwars door de aluminium-behuizing van die kist heen boren. Het stortte brandend neer, net op het ogenblik dat het z'n wielen op de grond wilde zetten. Direct daarop kwamen er drie tegelijk aan, en opnieuw blafte het afweervuur. Een verschrikkelijk vuur sloeg ze tegemoet. Steeds meer toestellen trachtten nu te landen, maar door de wrakstukken van de al neergeschoten toestellen werd dit steeds moeilijker. Degenen die nog niet in de lucht in brand waren geschoten kregen beneden de volle laag. Het was een chaos, overal brandde en knetterde het, mitrailleurs 'sproeiden' en de kogels kletterden in de metalen rompen en doorzeefden de machines. Ze werden volkomen in brand geschoten, met als gevolg dat slechts een verwrongen massa staal op het terrein achterbleef.
Wat hij daar toen gezien heeft, daar praatte Joop naderhand niet over, dat kon hij niet, het was te verschrikkelijk. Die dodelijk gewonde *Wehrmacht*-soldaten die daar levend verbrandden - hun ijzingwekkende gegil, dat zou hij zijn leven lang niet meer vergeten.
"In elk toestel zaten ongeveer 22 man, er is er bijna geen één levend uitgekomen. Slechts drie Duitsers konden zich uit de helse vuurzee bevrijden en werden gevangen genomen. Het waren van die jonge jongens, net als wij."

De transportvliegtuigen die niet in de vuurpoel terecht waren gekomen, en nu zoekende boven Den Haag rondcirkelden, vormden een dankbaar doel voor de Nederlandse luchtafweer. Bij de Koninklijke Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek in Delft stonden moderne stukken luchtafweergeschut ter verdediging van de fabriek, en deze haalden het één na het andere Duitse vliegtuig neer. Het was een ware slachtpartij. Maar er was toch nog een flink aantal kisten dat er in slaagde een noodlanding te maken en soldaten uit te laden. Ze streken overal rond Ypenburg neer, in de omringende weilanden en op de autowegen, en zo kon er nog een aanzienlijke Duitse troepenmacht gevormd worden, tesamen met de valschermspringers die tijdens het bombardement ten noorden en ten

oosten van Ypenburg waren geland. Zij maakten veel Nederlandse militairen krijgsgevangen.
Een groot aantal Nederlandse militairen, die geen partij waren voor de Duitse parachutisten, zocht een goed heenkomen bij de Oude Tolbrug over de Vliet (het Rijn en Schiekanaal), waar zij zich ter verdediging inrichtten. Zij kregen versterking van enkele secties recruten van de Bereden Artillerie die in grote haast vanuit Den Haag naar de bedreigde sector waren gestuurd. Omdat de luchtlandingen niet verwacht waren moest de Nederlandse verdediging improviseren. Enkele opleidingseenheden in Den Haag stuurden op eigen houtje detachementen naar de Vliet, en deze actie voorkwam dat de Duitsers vanaf villa Dorrepaal verder Den Haag in konden trekken. Ook een aanval op het nog zuidelijker gelegen brug bij Drievliet werd afgeslagen door een Nederlandse commandopost van luchtdoelmitrailleurs en te hulp gesnelde rekruten. De Duitse valschermjagers nestelden zich in verschillende huizen en boerderijen langs het kanaal, tussen de spoorbrug bij station Voorburg en de Oude Tolbrug.

Overal rond Delft daalden parachutisten neer en landden transportvliegtuigen. De Duitsers wilden zo snel mogelijk naar Ypenburg oprukken. Maar dat lukte niet. Haastig samengetrokken rekruten uit Delft vielen hen zo fel aan dat zij zich weer terug moesten trekken. Die rekruten bestonden uit summier bewapende opleidingseenheden, en studenten die zich tijdens de mobilisatie als vrijwilligers hadden aangemeld. Het waren vrijwilligers met een hoog moreel, maar de meesten hadden slechts een of tweemaal met scherpe munitie geschoten. Met deze onervaren troepen werd aan alle zijden van Delft een front geïmproviseerd. Alle toegangen tot de stad werden afgesloten, en men slaagde er in keer op keer de Duitse aanvallen af te slaan. En dat niet alleen: tal van patrouilles gingen het terrein in en wisten grote aantallen Duitsers krijgsgevangen te maken. De vijand werd zelfs tot en met Nootdorp achtervolgd, en veel Duitse militairen gaven zich over. Zo lukte het de slechtgeoefende en zwak bewapende verdedigers van Delft om de stad vrij te houden van de vijand, en daarmee te voorkomen dat ze Ypenburg bereikten.
Maar ten zuidwesten van Ypenburg dwongen de Duitsers Nederlandse krijgsgevangenen voorop te lopen over de autoweg naar het vliegveld. Omdat de verdedigers niet op eigen mensen durfden te schieten konden de Duitsers het vliegveld nu toch veroveren. De Nederlandse krijgsgevangenen werden opgesloten in het hoofdgebouw en een nevengebouw. Een groot deel van de Nederlandse soldaten op het vliegveld vluchtte naar de Hoornbrug.
De vier nog bruikbare pantserwagens stonden verspreid langs het vliegveld toen de valschermjagers met hun krijgsgevangenen daar binnendrongen. Eén was achter het hoofdgebouw opgesteld en werd daar verrast door de vijand. De chauffeur sneuvelde en de wagen was verloren. Een andere wagen wilde hem te hulp komen en reed op het hoofdgebouw af, maar raakte daar geheel omsingeld door de Duitsers. Door vol gas te geven kon de pantserwagen zich nog net op tijd bevrijden, en trok terug op de hoeve Ypenburg, halverwege het vliegveld en de Hoornbrug. Twee bemanningsleden waren gewond geraakt. De twee andere wagens waren ondertussen over de rijksweg naar de Hoornbrug gereden.

Eén daarvan was de pantserwagen van commandant Mommaas. Ze durfden niet te schieten op de Duitse colonne met het levende scherm van krijgsgevangenen, maar zelf kregen zij het zwaar te verduren tijdens deze dolle rit. Kogels ketsten tegen het schild, vonken spatten uit het ijzer. De vizierkorrels en het pantserglas van de voormitrailleur werden finaal weggeschoten. Van de andere pantserwagen werd de radiateur lek geschoten. Maar beide wagens slaagden er in de Hoornbrug te bereiken. Daar was de voortvarende kapitein Bartels met het allegaartje van troepen bezig een flink bruggehoofd te vormen.
Bartels schrijft, "Van alle zijden, maar speciaal langs de Vliet, begonnen de Duitsers op te dringen. Ze wilden de Hoornbrug over! We beschoten ze meerdere malen met succes. Een grote groene Lincoln met 6 parachutisten kwam de oude weg afracen in onze richting. Sergeant Snijders gaf vuur met de zware mitrailleur, de auto steigerde en verdween in de Vliet. Duitsers die in een roeiboot het kanaal trachtten over te steken werden zonder problemen buiten gevecht gesteld. De rechtervleugel van het scherm Hoornbrug was nu geregeld in vuurgevecht met de vijand. De mitrailleurs keften doorlopend.
Even later volgde een luchtaanval op de brug zelf. Twee vliegtuigen doken op de Hoornbrug, hun mitrailleurkogels kletterden over de weg. Ze gierden omlaag, het was afschuwelijk en angstaanjagend. Maar beide toestellen werden neergeschoten door de onverstoorbare korporaal Cools met het kanon van zijn pantserwagen. Het eerste vliegtuig ontplofte geheel, van de tweede werd de staart afgeschoten, waarna het brandend neerstorte in de polder achter de Hoornbrug. Een gejuich steeg op uit de Nederlandse gelederen."

Bij de Nederlandse troepen was de vrees groot voor het optreden van 'partijgangers', dat waren Duitsgezinden die hen vanuit de stad in de rug zouden kunnen aanvallen. Iedere burger die nieuwsgierig een kijkje kwam nemen werd weggejaagd. De Duitsers konden de harde Hollandse 'ch' niet uitspreken, en dit werd vaak als test gebruikt. Ze moesten dan 'Scheveningen', 'scheve schaats' of 'schobbejak' zeggen.
Op een gegeven moment meldden vluchtende burgers dat de tramremise vlak bij het vliegveld vol Duitsers zat, en dat die vast en zeker zouden gaan proberen om Den Haag per tram binnen te dringen. En ja hoor, een tram verliet de remise en nam luid tingelend de bocht naar rechts en vervolgens naar links, met de bedoeling om via de trambrug over de Vliet Haagwaarts te rijden. Wachtmeester N.P. van Oosten vertelt, "We renden de tram met getrokken revolver tegemoet, sprongen op het voorbalkon en duwden de bestuurder een revolver onder de neus. "Zeg mij na: tachtig schele schoonmoeders in Scheveningen!"
De bestuurder riep kwaad, "Wat mot dat? Lazer op!"
Wij, in stomme verbazing, "Man, het hele leger waagt zich niet in de richting Ypenburg en jij gaat rustig in de remise je tram halen. Ben je helemaal gek geworden?"
"Meneer, dienst is dienst. Ik mot om half een met mijn kar op het Plein zijn," zei de trammachinist rustig. Het hele oorlogsgedoe om hem heen liet hem blijkbaar volledig koud.

Hoofdstuk 2: De tegenaanval

De Haagse Schouw

De Duitsers waren geslaagd in hun eerste opzet: binnen een paar uur hadden zij de vliegvelden Ypenburg, Ockenburg en Valkenburg overrompeld. Maar dat is niet het einde van het verhaal ...

Bij vliegveld Valkenburg hadden de Duitsers het hele gebied langs de Oude Rijn in handen, van Katwijk tot aan de Haagse Schouw bij Leiden. Rond 7 uur 's morgens arriveerde majoor Herman Mulder, commandant van het 22e Depotbataljon, in de buurt van de Haagse Schouw. Het viel hem op dat de Duitsers de argeloos naderende auto's pas op het laatste moment lieten stoppen, om ze daarna toe te voegen aan de wegversperring op de brug. Dit was een manier om de plek heel dicht te naderen. Mulder stuurde er een adjudant met een groepje recruten in een vrachtauto op af, en reed zelf, samen met z'n adjudant De Jager, op de fiets langs de Rijn. Ze konden de Haagse Schouw tot op 80 meter naderen. Mulder zag dat er onder de auto's die op de brugversperring stonden twee Duitse soldaten lagen - hij schoot ze allebei neer. Er ontstond verwarring bij de Duitsers, Mulder en De Jager stormden toe en heroverden de brug en het ernaast gelegen café zelfs al voordat de rekruten in de vrachtauto de plek bereikt hadden. Zo was door het optreden van slechts enkele mensen de Haagse Schouw om acht uur in de morgen al weer in Nederlandse handen.
Maar de vijand was nog niet verdreven. Een Duitse mitrailleurspost vlak bij het café doodde 9 Nederlandse soldaten voordat het, opnieuw door Mulder en De Jager, werd overmeesterd. Ze renden onverwacht door de achteruitgang van het café recht op de mitrailleur af, tot grote schrik van de Duitsers die in paniek het terrein opvluchtten. Met behulp van versterkingen uit Leiden rukten ze nu verder op langs de Oude Rijn tot aan de Kleine Wetering, ongeveer 500 meter van de Haagse Schouw.

Valkenburg

Vanaf het niet door de Duitsers ontdekte hulpvliegveld Ruigenhoek (ten noorden van Noordwijkerhout) voerden vijf stokoude Fokker C-5 tweedekkers rond half negen een eerste tegenaanval uit op vliegveld Valkenburg. Ze hadden ontdekt dat ze aan de aandacht van de Duitse jagers konden ontsnappen door zeer laag te vliegen. De vliegers noemden dit de Huisje-Boompje-Beestje-techniek. De vijf Fokkers wierpen een lading bommen op het veld en wisten zo verscheidene transporttoestellen te vernietigen.

Ondertussen was er zwaar geschut in stelling gebracht. Een afdeling artillerie, 3-2RA (3e Afdeling 2e Regiment Artillerie), was vanuit de duinen ten zuiden van Katwijk begonnen met een beschieting van het vliegveld. Om half negen huilden de eerste projectielen door de lucht om te midden van de talrijke op het vliegveld geparkeerde toestellen te exploderen. Binnen de kortste keren stonden de meeste transporttoestellen al in brand. Het vliegveld werd langzamerhand in zwarte rook en vlammen gehuld. De commandant van 3-2RA was Dürst Britt (de latere generaal van de Zeven December-Divisie in Indië). Hij schrijft, "Het eerste schot werd afgegeven te 8.30 en na eenige schoten was de batterij ingeschoten op de hangars (schootsafstand ± 3000 m). Tijdens het inschieten ontruimde de vijand de hangars en verplaatste zich in de richting van het dorp Valkenburg. Tijdens deze verplaatsing werd het artillerievuur hierop gebracht tot de vijand niet meer zichtbaar was. Hierna werd het vliegveld gedurende enige uren over de gehele breedte en diepte onder vuur genomen, waarbij vele Duitse vliegtuigen in brand werden geschoten. Intussen verschenen groepen van 8 tot 16 vliegtuigen herhaalde malen boven het stellingterrein en waarnemingspunt, waarbij, teneinde ontdekking te voorkomen, het vuur tijdelijk werd, gestaakt. Op last van de commandant van 4R.I. werd rond 12.00 uur het vuur gestaakt op het vliegveld, teneinde de infanterie gelegenheid te geven dit te bezetten; op het vliegveld waren toen zo'n 300 brisantgranaten verschoten."

Alle in de bollenstreek gelegerde militairen waren vroeg die ochtend op weg gegaan richting Valkenburg. "Volg de kortste weg," werd er gezegd, dus ze gingen door de weilanden en over slootjes, of over de weg met alle mogelijke vervoermiddelen die ze maar vinden konden. Dat was gevaarlijk, want ze werden beschoten en gebombardeerd door de Duitse vliegtuigen. Een bus van de firma Leo Kors uit Heemstede die op weg was met militairen naar het front, werd ter hoogte van de Postbrug bij Sassenheim door een granaat geraakt. Tien Nederlandse soldaten verbrandden levend, en ook Willem Kors, de chauffeur vond de dood.
Het grootste gedeelte van het Vuile Vier, het eerste en tweede bataljon van 4RI (I-4RI en II-4RI), was uit Noordwijk komen lopen. Na een lange mars arriveerden ze bij de Wassenaarseweg, waar ze enthousiast werden begroet door majoor Mallinckrodt. Hij had, met de overblijfselen van zijn 3e bataljon, uren naast de weg in stelling gelegen. Mallinckrodt wist precies wat hij wilde, z'n mannen hadden die morgen al de nodige ervaring opgedaan. Hij dacht nu meer kans van slagen te hebben omdat een groot deel van de Duitsers naar het dorp Valkenburg was gevlucht. Het strijdluchtige legertje ging direct op pad.
Van Kessel en zijn mannen volgden dezelfde weg die ze eerder waren gegaan: naar de dwarssloot, oversteken met behulp van de vlet en dan naar de Grote Watering. Deze 6 meter brede sloot was een lastige hindernis om te nemen. Van Kessel riep, "Sergeant Scholten, verspreiden en optrekken naar het vliegveld. De hangars moeten we hebben!" Scholten was het niet eens met dat bevel. Naar zijn mening moesten eerst de drie Duitse mitrailleurs bij de kleiwallen onschadelijk gemaakt worden.
Kessel riep nijdig, "Sergeant! Verspreiden en aanvallen!"

Weer maakte Scholten bezwaar. De stem van Kessel klonk nu dreigend en Scholten haalde tenslotte bakzeil. Hij liet zijn mannen verspreiden en aanvallen. Met dramatische gevolgen. De Duitse mitrailleurs hadden ze zo voor het neerschieten.
Terwijl de anderen zo laag mogelijk bleven probeerde Piet Bouwmeester met een korte aanloop over de brede Grote Watering te springen. Dat werd hem fataal. Hij werd geraakt en het was een voltreffer. Hij was op slag dood.
Toen het gevecht nog maar nauwelijks begonnen was verloor Jan Huigsloot zijn beste kameraad. Ook Scholten en Van der Schee werden al snel gedood. Er vielen binnen enkele minuten acht doden. De aanval liep vast, en pas toen besloot Van Kessel dat de Duitse mitrailleurs toch eerst moesten worden uitgeschakeld.
De overlevenden ziedden van woede. Bij hen kon Van Kessel geen goed meer doen.
Mallinckrodt had een sectie mortieren ondertussen opdracht gegeven de mitrailleursnesten te bestoken. Met welgerichtte mortiergranaten werden de verschillende Duitse stellingen nu opgeruimd, de heistellingen, en de opstellingen voor het vliegveld. Had dat niet eerder gekund?
Alleen de zeer gevaarlijke mitrailleur in het Panbos bleef voorlopig onvindbaar. Mallinckrodt schreef, "Zonder dat ons daarvan iets bekend was kwam nu plotseling I-4RI door onze linie oprukken om op het vliegveld aan te vallen. Nauwelijks kwamen de voorste groepen in het open terrein of ze kregen flankerend mitrailleurvuur uit de Pan, waarbij een officier zwaar gewond werd en de voorwaartse beweging tot staan kwam. Maar door dit vuur verried de mitrailleur haar opstelling aan een sectie van III-4RI en werd door hen prompt buiten gevecht gesteld. III-4RI zette nu de aanval door met groot succes en weinig verliezen. De troepen drongen het veld door en om half 6 's middags was vliegveld Valkenburg weer geheel in Nederlandse handen. De vijandelijke hoofdmacht trok zich nu volledig terug in het dorp Valkenburg."

De Duitsers die krijgsgevangen waren gemaakt werden in een hangar ondergebracht, en Mallinckrodt kon het niet nalaten hen ziedend van woede de huid vol te schelden. En daar vlakbij ontstond een ander opstootje, want Jan Huigsloot was inmiddels zo kwaad geworden dat hij woorden met Van Kessel kreeg. Hij wilde dat de gewonden verzorgd zouden werden, maar Van Kessel zei dat daar geen tijd voor was. De gemoederen liepen hoog op. Het kon Jan allemaal niets meer schelen, en ook Henk Broer had er schoon genoeg van. Door die stommeling hadden zij hun beste vrienden verloren, en de gewonden waren al de hele dag aan hun lot overgelaten. Ze gingen bijna met hun commandant op de vuist, die dreigde met krijgsraad als ze niet snel achteruit gingen.
Mallinckrodt greep in. Jan en Henk werden ontboden bij de grote baas. Mallinckrodt zei. "We hebben doden genoeg, jullie gaan bij Van Kessel vandaan! Jullie horen nu bij de 'ziekenboeg'. Zoek een stel man uit en zorg voor het transport. De gewonden moeten zo snel mogelijk naar Katwijk."
Henk en Jan gingen direct aan de slag. Eindelijk konden ze hun gewonde makkers naar het ziekenhuis brengen. De meesten waren er slecht aan toe. Adriaan van Es was ernstig gewond aan zijn been, het was doorzeefd met granaarscherven. Het zag er verschrikkelijk uit, en hij was nog maar nauwelijks bij bewustzijn. (Hij is er gelukkig weer helemaal bovenop gekomen.) Pas om half zeven in de avond werd aan de zwaar

getroffen groep voor het eerst medische hulp verleend door de arts J. Niekerk in het Zeehospitium in Katwijk.

Ypenburg

In de vroege morgenuren was boven Den Haag een Duits transporttoestel dat door de luchtafweer was neergeschoten, als een brandende fakkel in de 2e Adelheidstraat neergestort. De 16 inzittenden waren niet meer te redden, maar tussen de restanten van het vliegtuig vond men enkele tassen waarin het complete aanvalsplan van de Duitse 22e Luchtlandingsdivisie bleek te zitten. Zo was de legerleiding al vrij snel op de hoogte van de Duitse plannen voor de residentie gekomen. Met alle beschikbare troepen was Den Haag in grote haast afgesloten. Er was een cordon van voornamelijk rekruten om de stad gelegd. Dat dit nog lukte was voornamelijk te danken aan de hevige weerstand die de verdedigers van de vliegvelden hadden geboden. De Haagse verdediging was opgebouwd uit een allegaartje. Allerlei geïmproviseerde groepjes zonder veel samenhang gingen in de richting van de vijand bij Ockenburg en Ypenburg: rekruten, administratief personeel en zelfs leden van de Koninklijke Militaire Kapel.
De Duitsers hadden vrijwel het hele vliegveld Ypenburg in handen en de nabijgelegen Johannahoeve. Ook hadden ze de Vliet bereikt en zich genesteld in verschillende gebouwen, onder andere in Villa Dorrepaal. Maar ze kwamen de Vliet niet over want aan de overkant van het kanaal, van de Hoornbrug tot aan Voorburg, lagen de Nederlandse troepen. Daar kwam ook steeds meer versterking aan, alles wat beschikbaar was, voornamelijk grenadiers, rekruten en artillerie. Ze waren sterk in de minderheid tegen een in getal, bewapening en training superieure vijand. Vanaf de Hoornbrug werd de tegenaanval ingezet. Twee eenheden rukten op aan beide zijden van de autoweg, wadend door sloten en te midden van de Duitse mitrailleurbundels. Maar voorbij hoeve Ypenburg liep de aanval vast, omdat ze ook uit de lucht werden beschoten door de Duitse jachtvliegtuigen. Er was geen doorkomen aan. Ze moesten zich weer terugtrekken, hoewel ze de hoofdingang van het vliegveld bijna hadden bereikt.
Rond 11:00 uur kwam er steun van een afdeling artillerie die vanaf de spoorlijn Delft-Den Haag bij de Vliet het vliegveld begon te bestoken. Granaten gierden door de lucht en de projectielen spatten uiteen op het vliegveld en de gebouwen. Duitse soldaten vluchtten in paniek weg, anderen begonnen zich over te geven, maar er waren er nog genoeg die fanatiek stand hielden.
Na dit 'vriendelijke vuur' volgde een felle strijd rond het vliegveld. Het begon met de befaamde bestorming van villa Dorrepaal. Vanuit dit rusthuis bestookten de Duitsers de vlakbij gelegen Oude Tolbrug aan de overkant van de weg onafgebroken. De situatie was hier zeer gevaarlijk. De zwak bewapende Nederlanders op de westelijke oever van de Vliet waren maar netaan in staat te beletten dat de vijand over de brug doordrong. Omstreeks 10 uur 's morgens was tweede luitenant Georg Maduro, met 15 man van het Depot Cavelerie, hier gearriveerd, en hij nam ogenblikkelijk de leiding op zich. Hij gaf opdracht met de door hem meegenomen lichte mitrailleur het vuur te openen, steeds vanuit andere opstellingen om de indruk te wekken dat de Nederlanders over meerdere

van die wapens beschikten. Maduro liet een pantserafweergeschut vijf schoten op de villa afvuren en daarna volgde onder zijn leiding een massale stormloop over de Oude Tolbrug in de richting van Villa Dorrepaal. De Duitsers gingen op de loop. Het aangrenzende park Leeuwenbergh werd uitgekamd en ongeveer zeventig Duitsers werd krijgsgevangen gemaakt. Hierna werden ook andere huizen en boerderijen in dit gebied veroverd. De Duitse stellingen langs de Vliet, tussen Rijswijk en Voorburg, waren daarmee volledig ingestort. (De Joodse Georg Maduro zou op 9 februari 1945 in het concentratiekamp Dachau door de Nazi's worden vermoord. Het miniatuurstadje Madurodam in Den Haag werd in 1952 naar hem genoemd.)
Ook vanaf de Hoornbrug rukten de Nederlanders nu op om de omgeving van het vliegveld 'schoon te vegen'.
Maar de Duitse verdediging van Ypenburg was goed georganiseerd. In de hoge verkeerstoren stonden mitrailleurs opgesteld en de Johannahoeve was een zwaar versterkt Duits steunpunt geworden. Vanuit beide posities hadden de Duitsers een vrij schootsveld over de weilanden. En daarbij werden de Nederlanders ook nog eens voortdurend door Duitse jachtvliegtuigen bestookt. Ondanks dat zouden zij er in slagen vliegveld Ypenburg weer te heroveren.
Kapitein W.O.J. Böttger, commandant van de 2e Compagnie Grenadiers, heeft door z'n indrukwekkende houding een belangrijke bijdrage aan de overwinning geleverd. Tijdens de aanval liep hij rechtop, met een grote sigaar in z'n mond, alsof het om een kleine oefening ging. Met de grootste kalmte gaf hij staande z'n bevelen terwijl om hem heen de kogels insloegen. Hij leek wel onkwetsbaar. Hij gaf z'n mannen een onschatbare morele steun, want ze lieten al snel zien dat ook zij wel durfden! Helaas heeft deze officier zijn moedige gedrag op het laatste moment met de dood moeten bekopen. Hij werd getroffen door een schot in de hartstreek. Even kalm als daarvoor zei hij, "Laat mij maar liggen, en ga je gang." Tot op het laatste moment bleef hij, dodelijk gewond, rustig z'n sigaar liggen roken, terwijl zijn mannen verder oprukten.
De Johannahoeve was de lastigste hindernis om te nemen. Een groot aantal Nederlandse infanteristen sneuvelde bij de vele mislukte pogingen om de hoeve te overrompelen. Totdat een vuurmond van de artillerie een twintigtal uitstekend gerichte granaten op de hoeve afvuurde. De vijandelijke weerstand in en om de boerderijen bij de Vliet stortte langzaam maar zeker in.
Zo was de onmogelijk schijnende aanval toch gelukt. De Nederlandse troepen stonden weer op Ypenburg, en het was nu zaak om alle op en om Ypenburg gelande parachutisten en luchtlandingstroepen uit te schakelen of gevangen te nemen. Kapitein Bartels schrijft, "Wat een ravage. De grote hangar was helemaal kapot, het paviljoen een ruïne. Op het veld zelf lag een onontwarbare rommel van stukgeschoten, uitgebrande vliegtuigen. Daartussen diepe kraters. Hier en daar doden en gewonden, vriend en vijand dooreen."

Het was drie uur in de middag. De mannen waren uit de pantserwagen geklommen en stonden te kijken naar de vernielingen bij de hangars en de loodsen. Er ging er een hoeraatje op toen de vlag met het Hakenkruis brandend van de vliegtoren naar beneden stortte.

Jan Querreveld sloeg Joop Kuipers op z'n rug en zei blij, "We hebben ze te pakken! Man, we hebbe ze te pakken!"
Hij kon het nog maar amper geloven.
Aan de westkant klonk plotseling het geronk van vliegtuigen. Jan en Joop stonden met hun handen boven hun ogen naar die naderende toestellen te kijken. Waren het Duitsers? Ze kwamen recht op het vliegveld aanvliegen. Korporaal Cools duwde de twee in een bomtrechter, en dook er zelf achteraan.
Het begon bommen te regenen.
"Godverdomme, dat zijn de Engelsen!" riep Cools.
Het Nederlandse opperbevel had een Brits bombardement aangevraagd, en twaalf Britse Blenheim-bommenwerpers waren direct op weg gegaan. Om 14:50 uur was de herovering van Ypenburg aan Londen gemeld, maar de Britten waren niet meer in staat hun toestellen terug te roepen. Nu kregen de Nederlanders tot overmaat van ramp ook nog een luchtbombardement van de bondgenoot te verduren.

Ze zaten er opnieuw middenin. Met hun handen over hun hoofd lagen ze in die kuil, terwijl de granaten om hen heen insloegen en ze de aarde voelden trillen. Doof van het lawaai, terwijl zand en aarde over hen heen regenden. Elk moment verwacht je dan die fatale laatste klap, en je besef van tijd ben je helemaal kwijt. Het leek wel uren te duren, en dan, even plotseling als het begonnen was, stopte het moordende geweld. Heel voorzichtig kwamen ze overeind. Ze hoorden hoe het vliegtuiggeronk zich van hen verwijderde, en durfden voor het eerst weer normaal adem te halen.
Vlakbij hoorden ze ineens geroep, "*Hilfe, hilfe!*" In een kuil vlakbij zat een Duitser die blijkbaar gewond geraakt was. Jan Querreveld klom uit de bomkrater en rende erheen. Maar hij was nog maar amper op weg of er klonk een enkel schot. Hij viel voorover. Joop vloekte en ging zonder nadenken z'n slapie achterna.
Cools had uit z'n ooghoeken beweging gezien bij de loods. Daar zat de schutter! Hij richtte z'n mitrailleurpistool en schoot het hele magazijn leeg, dwars door de loodsdeuren heen. Hij hoorde de Duitsers schreeuwen in doodsnood.
Joop was naast z'n maat gaan zitten en had 'm in z'n armen genomen. Jan zei, "Hé Joop, ik ben gestruikeld."
Hij lachte verontschuldigend, maar moest hoesten, er kwam bloed mee. Toen viel het Joop op dat Jan's uniform aan de zijkant al helemaal rood was.
Hij schreeuwde "Hospik! Hospik!" En bleef daar zo zitten, hoelang wist 'ie naderhand niet meer, tot er eindelijk hulp kwam. Maar toen was het al te laat.

Ockenburg

Ook op Ockenburg verliep de tegenaanval voorspoedig. Om elf uur in de morgen trokken grenadiers over het open terrein in de richting van het hulpvliegveld. Ze ontmoetten hevige weerstand maar wisten het tenslotte te heroveren. De Duitse verliezen waren enorm. Buiten talrijke gesneuvelden werden 179 man aan parachutisten en luchtlandingstroepen als krijgsgevangenen afgevoerd.

De vijandelijke restanten waren samengedrongen in een betrekkelijk klein gedeelte van de bossen ten zuidoosten van Ockenburg. Onder hen bevond zich de commandant van de luchtlandingsdivisie generaal Graf von Sponeck (met z'n bosje bloemen voor Wilhelmina) - de Nederlanders maakten zich al op om de jacht op hem te openen.

Hoewel de gevechten om Den Haag nog tot de capitulatie zouden voortduren, was de slag in feite al beslist. De verrassende en massale Duitse luchtlandingsoperatie was op een catastrofale mislukking uitgelopen. Na het eerste succes hadden de Duitsers de drie vliegvelden rond Den Haag weer prijs moeten geven en het luchtleger was deels vernietigd of gevangen genomen en deels op een aantal plaatsen samengedrongen, waar zij nu vochten voor hun pure lijfsbehoud. De Duitsers, superieur in aantal en bewapening, hadden het weerstandsvermogen van de zwakke Nederlandse defensie sterk onderschat. Het plan om het Nederlandse leger binnen een dag van tafel te vegen faalde volledig, en de Nederlanders brachten de *Luftwaffe* zware verliezen toe. De Duitsers waren verslagen door een slecht georganiseerd en bewapend Nederlandse leger dat grotendeels bestond uit rekruten waarvan velen op die dag voor het eerst met een geweer schoten. De verontwaardiging en felheid van de rekruten verbaasden zelfs het eigen kader. Hun gebrek aan opleiding en bewapening compenseerden zij door improvisatie en vindingrijkheid. En misschien kwam het ook wel omdat ze nog onbekend waren met de gevaren van een oorlog en er in gingen zonder zich de gevolgen te realiseren.
De zwaarste verliezen leden de Duitsers op Ypenburg. Hier werden een bataljon parachutisten en een luchtlandings-infanteriebataljon vrijwel geheel in de pan gehakt. Zo'n tweehonderd transportvliegtuigen lagen verbrand of vleugellam rond Den Haag, en er waren zo'n 1750 Duitse krijgsgevangenen gemaakt. Het was niet gelukt om koningin Wilhelmina en de Nederlandse regering gevangen te nemen.

De Slag om de Residentie was de eerste grote luchtlandingsoperatie in de geschiedenis. Het was onderdeel van de *Blitzkrieg* (Bliksemoorlog) die leidde tot de verovering van geheel West-Europa. Maar de eerste slag van die *Blitzkrieg* - de verovering van Den Haag - werd een mislukking voor de Duitsers, de enige nederlaag van betekenis die Hitler leed gedurende de verder zo succesvolle veldtocht. De grote triomf van Hitler-Duitsland, de overrompeling van Frankrijk, werd ontsierd door deze nederlaag die de Duitsers al op de eerste dag van de *Blitzkrieg* in Nederland hadden geleden.

Capitulatie

Het zwaartepunt van de strijd in Nederland kwam tijdens de volgende dagen te liggen bij de Grebbelinie, de toegang tot Vesting Holland. Het werd een grote veldslag. De Duitsers slaagden er pas na zware gevechten en grote verliezen in om de linie te doorbreken. Op maandag 13 mei, Tweede Pinksterdag, vluchtte koningin Wilhelmina op advies van generaal Winkelman met een Britse torpedobootjager naar Groot-Brittannië.

Langzamerhand moest het Nederlandse leger steeds meer terrein prijsgeven. Maar Vesting Holland hield stand. Rond Den Haag was een pantserafweerfront gevormd in een wijde boog om de residentie heen. En het lukte de Duitsers evenmin om de Afsluitdijk te veroveren, door de verbeten tegenstand die de Nederlandse strijdkrachten daar boden.

De Duitsers liepen achter op hun schema. Hitler had een snelle opmars door Nederland, België en Luxemburg gepland, om zich volledig op de verovering van Frankrijk te kunnen richten. Maar het hardnekkige verzet van de Nederlanders vertraagde zijn troepen. Het moest zo spoedig mogelijk gebroken worden. Op ***14 mei 1940*** voerden de Duitsers een terreuraanval uit op de havenstad Rotterdam. Om 13:25 wierpen Duitse bommenwerpers van het type *Heinkel 111* hun bommenlast boven de havenstad af. De regen van explosieven duurde slechts een kwartier, maar de vernietigende uitwerking was gigantisch. Het veroorzaakte een brand die binnen drie uur het centrum van Rotterdam in een vlammenzee veranderde. Meer dan 24.000 gebouwen werden in de as gelegd, ongeveer 800 mensen vonden de dood en 80.000 Rotterdammers werden dakloos. Een groot deel van de historische binnenstad veranderde in een smeulende puinhoop, en ging voorgoed verloren. Het was een oorlogsmisdaad, direct gericht tegen de burgerbevolking!
Hitler stelde een ultimatum: als Nederland z'n verzet niet staakte zou hetzelfde gebeuren met Den Haag, Amsterdam en Utrecht. Tegen zoveel terreur van een oppermachtige en genadeloze vijand was Nederland niet opgewassen. Generaal Winkelman, besefte maar al te goed de kansloze positie waarin het Nederlandse leger verkeerde. Maar ja, er was tegen het moorddadige regime van Hitler geen verweer. Nederland capituleerde - de vijfdaagse oorlog was voorbij!

De verslagenheid was groot, vooral in het gebied rond Den Haag, waar de Nederlandse militairen door het succes op dag 1 het gevoel hadden dat ze aan de winnende hand waren. Daar kwam de klap misschien nog harder aan dan elders. Er waren manschappen die achter hun wapens weggesleurd moesten worden. Anderen smeten hun karabijn huilend van woede tegen de grond. Niemands hersens werkten eigenlijk nog normaal. De slag was zo vreselijk hard aangekomen. Officieren probeerden hun mannen troost te geven met woorden waarin zij zelf niet geloofden. Kapitein C.M. Hage in Delft schreef, "Ik liet de troep verzamelen. Aangetreden voor mijn bureau, deelde ik diep bewogen mee, welk een ongeluk ons vaderland had getroffen. Tijdens mijn toespraak ontstond tumult toen enigen flauw vielen en één zo wild werd, dat twee man hem amper konden bedwingen."
Ze moesten een witte driehoek dragen op hun uniform zodat de Duitsers konden zien dat ze tot het gecapituleerde Nederlandse leger behoorden, en dat ze geen wapens meer droegen. De uitrusting en de wapens moesten worden ingeleverd, die waren voor de overwinnaar. Mooi niet. Wapens en munitie werden in de sloten en grachten gegooid. Daar moesten ze ze later soms weer uithalen van de Duitsers. Ze sloegen hun geweren in tweeën en gingen voordat ze op huis an gingen eerst eens kijken wat ze verder nog konden vernielen.

De jongens van de artillerie schroefden de doppen op de lopen van hun kanonnen, alle stukken werden geladen, en de vernagelde kanonnen werden gelijktijdig afgevuurd. Met donderend lawaai barstten de kanonnen uit elkaar, de scherven vlogen hoog de lucht in.

Jan Nigten uit Kudelstaart was ingedeeld bij 8RI, en gelegerd bij de Utrechtse Grebbeberg, waar hij de felle strijd had meegemaakt. Toen duidelijk werd dat Nederland capituleerde besloot z'n commandant dat het tijd was om de benen te nemen. De hele compagnie liep regelrecht in de armen van de Duitsers en werd krijgsgevangen gemaakt. Maar Nigten was daar niet bij. De Kudelstaarter had in de vele velden rondom de Grebbeberg koeien zien staan die hoognodig gemolken moesten worden. Die beesten stonden op springen, en dat was iets wat hij niet langer kon aanzien. Hij was boer in hart en nieren. Het hele gebied was na 10 mei geëvacueerd en er was niemand om die beesten uit hun lijden te verlossen. Dus deed Nigten dat. Hij molk de koeien, zette daarna te voet de terugtocht in, en bereikte ongedeerd Kudelstaart.

Het resultaat van de 5-daagse oorlog was: 2600 gedode burgers, waarvan 800 in Rotterdam, en meer dan 2000 gesneuvelde militairen en zo'n 3000 gewonden. Maar ook de Duitsers hadden zware verliezen geleden, ook aan hun zijde sneuvelden ongeveer 2000 soldaten.

Hoofdstuk 3: De bezetting

De gelijkschakeling

Donderdag 16 mei 1940. In opdracht van *Der Führer* maakte de *9e Panzer-Division* samen met de *SS-Leibstandarte 'Adolf Hitler'* met veel machtsvertoon een intocht in de nog niet bezette plaatsen van het veroverde Nederland: de optocht ging van Rotterdam, door Den Haag, Leiden, Haarlem, Amsterdam en dan naar Utrecht.
De striptekenaar Marten Toonder zag die optocht in de Breestraat in Leiden langskomen. Hij schrijft, "Eerst een geraas en een ronkend gedreun en daar kwamen zij, de Duitse tanks, veel groter en grijzer dan ik gedacht had. De één na de ander ratelde voorbij en zover we konden zien was de Breestraat gevuld met een slang grauwe monsters die de grond deed trillen. Zo denderden ze voorbij. De menigte stond er zwijgend naar te kijken. De *Feld-* en andere *Webels* die halverwege uit de geschutskoepels verrezen blikten met opgeheven kinnen zielloos en arrogant over ons heen. Zij waren heel duidelijk de overwinnaars, daar kon geen twijfel over bestaan."
De Duitsers waren nu heer en meester in Nederland. Militaire aangelegenheden vielen onder verantwoording van *Wehrmachtbefehlshaber* generaal F.C. Christiansen, en Hitler benoemde de Oostenrijkse Nationaal-Socialist Arthur Seyss-Inquart tot Rijkskanselier van Nederland. Daarbij kwamen op allerlei hoge posten nu leden van de gevreesde SS. De *Sicherheitsdienst* (SD), de Duitse politie, werd de veiligheidsdienst in de bezette gebieden, met als *generalkommisar* de SS-er Hanns Albin Rauter, de opperste politiechef in Nederland. Rauter zou zich de komende jaren vol overtuiging inzetten voor de deportatie van de Joodse Nederlanders naar concentratie- en vernietigingskampen. Hij zei, "We willen alleen maar genezen worden van deze pest en het Joodse vraagstuk moet definitief en totaal worden opgelost" Hij zou berucht worden in Nederland. Piet van Veen in Leimuiden schrijft, "Dat zou het lelijkste individu zijn waar we hier in Nederland mee te maken kregen. Hij was de man die de ene na de andere *bekanntmachung* van doodvonnissen en andere terreurdaden ondertekende en liet uitvoeren."
De Nederlandse politiekorpsen werden samengevoegd en rechtstreeks onder Rauter's bevel geplaatst. Er werd een sterke militarisering doorgevoerd, hoge posten werden vervuld door overtuigde Duitsgezinden en in de grote steden werden veel politiecompagniën gelegerd in kazernes. En dan had je ook nog de Gestapo (*de GEheime STAats POlizei*), en de Duitse *Ordnungspolizei,* die werden de *Grüne* (Groenen) genoemd, omdat ze in groene politieuniformen liepen.

De eerste jaren van de oorlog, dat ging allemaal nog soepel. De bezetter begon met de zogenaamde 'gelijkschakeling' of nazificering, om ook Nederland op Nationaal-Socialistische leest te schoeien, en op te laten gaan in het *Große Deutschland*, zoals met alle Germaanse broedervolken diende te gebeuren. De strijd van de meidagen moest snel

vergeten worden. Seyss-Inquart verkondigde in zijn eerste officiele toespraak dat de Duitsers waren gekomen als beschermer van het Nederlandse volk, en om te bewerkstelligen dat dit bloedverwante volk zou toetreden tot de Nieuwe Europese Orde. Toenadering en verbroedering, dat was waar het de bezetter nu om ging. Alle moeite werd gedaan om bij de Nederlanders in de gunst te komen. Het gedrag van de Duitse soldaten was dan ook correct en uiterst gedisciplineerd. Nederland moest de indruk krijgen dat de bezetting eigenlijk wel mee viel. Na de ontreddering van de Duitse invasie, deed de bezetter nu z'n best om te laten zien dat het leven in Nederland weer z'n normale gang hernam. Kortom: de Duitsers waren zo kwaad nog niet, dat was de boodschap.
Maar de pogingen om Nederland voor zich te winnen zouden maar weinig succes hebben, en Seyss-Inquart kreeg, vanwege zijn manke poot, opgelopen bij een ski-ongeluk in 1928, al snel de bijnaam 'Zes-en-een-kwart'.

Het was ook maar een nep-gelijkschakeling, want vrijwel direct na de capitulatie begon de bezetter Nederland leeg te roven. *Der Heimat* had grote behoefte aan grondstoffen en voedingsmiddelen. In de loop van 1940 en 1941 zouden alle voorraden goud, koper, nikkel, tin en lood 'gevorderd' worden. Ook complete stukken spoorweg, met bielzen, spoorstaven, wissels, en met bovenleiding en al, gingen naar Duitsland. Talloze fabrieksinstallaties werden weggevoerd, bij de Hoogovens zelfs hele platwalserijen.
En dan het voedsel. De oogsten werden van de akkers af gevorderd en in grote hoeveelheden naar Duitsland gestuurd, evenals het vee. Voedselvoorraden en grondstoffen zag je met treinen vol de oostgrens passeren. De Haarlemmermeer en omgeving was een streek bedoeld voor de afvoer van tarwe, groenten en fruit. Ari van Velzen uit Roelofarendsveen vertelt, "De polder was belangrijk voor de moffen omdat hier zoveel vrete vandaan kwam. Het beurde wel dat de Voorstraat van Kobus Fiets (v/d Meer) tot aan de brug bij het Noordeinde volstond met wagons. Op een keer hadden de moffen de trein zo volgestouwd met tuinbouwprodukten dat 'ie de brug over de ringvaart bij Oude Wetering de eerste keer niet eens over kwam. Toen mostie eerst een heel end terug en met meer snelheid lukte n't wel."
Ja, in het begin van de bezetting ging alles nog wel redelijk. Het volk in de polder, dat in perfecte harmonie leefde met de natuur, wist zich prima te redden met de produkten van eigen land. De meerboeren verbouwden tarwe, rogge e.d. en hadden slacht- en melkvee. En de tuinders verbouwden op hun akkertjes vele soorten groenten, vooral aardappelen en uien, sla, wortelen en diverse soorten bonen (snijbonen, pronkbonen, peulen, grauwertenbonen, en doperwten). De aardbeien bleven het in Roelofarendsveen ook tijdens de eerste jaren van de oorlog nog goed doen. En al waren de boeren en tuinders dan verplicht om een groot gedeelte van hun oogst aan de bezetters te leveren, ze bleven onderhands zelf hun klantjes bedienen. Ze hadden ook liever dat het voedsel niet in handen van de Duitsers en hun aanhang zou vallen, maar ten goede kwam aan de eigen bevolking.

Oorlog betekent voor de burgers dat er schaarste komt, want er wordt dan eerst en vooral geproduceerd voor het leger. Tijdens de mobilisatie was er in Nederland al een rantsoenering ingevoerd. Alle Nederlanders hadden een distributiestamkaart gekregen met daarbij inlegvellen waarmee bonnen en bonkaarten konden worden verkregen die vanaf dat moment nodig waren om levensmiddelen te kunnen kopen. Dit systeem werd nu door de bezetter in gebruik gehouden en aangescherpt, dat konden ze goed gebruiken om het leegplunderen van het land te vergemakkelijken en te versluieren.
Alles ging op de bon: brood, boter, vlees, olie, koffie, thee, tot textiel en schoenen aan toe. Er kwamen bonkaarten voor rookartikelen: de tabakskaart en de sigarettenkaart, en zelfs versnaperingenkaart voor snoepgoed.
Vanaf juni 1940 kregen de Nederlandse particulieren geen benzine meer. De Duitsers namen het grootste deel van alle brandstof in beslag, en de rest werd drastisch gerantsoeneerd. En ook water en elektriciteit waren aan een maximum gebonden. Ging je er overheen, dan werd de watertoevoer gestopt of de stroom afgesneden.

Militairen weer thuis

Na de capitulatie diende het overwonnen leger zo snel mogelijk ontbonden te worden. Binnen 14 dagen werden de militairen naar huis gestuurd, en ook alle krijgsgevangen Nederlandse soldaten werden weer vrijgelaten.

In de Veen was iedereen blij dat ze Joop en Jan Kuipers weer in levende lijve terug zagen. Maar toen ze Jan's kapotte handen zag vroeg moeder Anna verschrikt, "Wat is er met je gebeurd?"
Joop zei achteloos, "Oh, die heptie kapotgeslage tegen een boom. Het zat 'm niet lekker dat we de oorlog verlore hebbe. En hij was ook kwaad dattie niet mee heb magge vechte."
Anna zei, "Jongen toch. Doe toch eens rustig an!"
"Dat heptie zeker van ze moeder," zei vader Willem niet terzake doende.
"Ja, jij kemme wat," zei Anna kribbig, en ze ging op zoek naar spulletjes om Jan's handen te verzorgen en te verbinden.
Jan was net als z'n vriend Jan Huigsloot bij 4RI terecht gekomen, maar hij was in Den Haag gelegerd. Hij had gedurende de hele oorlog geen vijand gezien en geen schot gelost. Inplaats daarvan had 'ie wachtrondjes moeten lopen in de stad. Hij was des duivels dat het overgegeven was. Hij zei terneergeslagen, "Het is toch ook niet te vertere."
"Nee," zei Joop. "Maar toen ik bij Delft al die neergeschote Duitse vliegtuige zag legge, allemaal zwaar vernield en uitgebrand, nou toen gaf me dat toch wel een soortement van voldoening. We hebbe toch maar een flink aantal van die smeerlappen te graze genome."
"Zo is het maar net!" zei z'n vader.